

Abstrakt

V léčbě závislostí se neustále setkáváme s názorem, že terapie má být tvrdá, a to i přesto, že evidentně ne každému takový přístup prospívá. Odkud vlastně tento postoj rozšířený mezi odborníky pramení? Žádný postup léčby nelze považovat za univerzálně vhodný pro každého a ne každý, kdo projde rukama terapeuta se skálovským přístupem po léčbě dokáže abstinovat a hlavně plnohodnotně žít. V pobytové léčbě se obvykle setkáváme s využitím specifických pravidel, označovaných jako kardinální. Porušení některého z těchto pravidel je obecně vnímáno jako neslučitelné se setrváním pacienta/klienta v léčbě. Právě problematika přístupu k dodržování kardinálních pravidel a způsobu jejich prosazování terapeuty je tedy v této práci klíčová.

Cílem této práce je popsat, jak některá z těchto kontroverzních témat vnímají odborníci a odkrýt, odkud zmíněné postoje vůči tvrdému přístupu v léčbě pramení.

Metodologie bakalářské práce sestává z využití semistrukturovaných rozhovorů a analýzy materiálu za pomoci technik kódování, barvení textu a segmentace umožňujících konečný rozbor a vyhodnocení výzkumných poznatků. Výzkumný vzorek byl sestaven výběrem šesti terapeutů. Všichni tito odborníci pracují v přímém kontaktu s klienty, z toho tři z nich působí v anonymních terapeutických komunitách (TK), a tři další v anonymní psychiatrické léčebně (PL), resp. nemocnici. V obou případech, tedy jak v případě PL, tak v případě TK, byla oslovena vždy jedna terapeutka a dva terapeuti.

V teoretické části práce je rozpracováno samotné pojetí tvrdého přístupu, jeho možné interpretace a případná úskalí jeho výkladu či korelace s příbuznými koncepty a tématy. Tvrdý přístup je zde diskutován v kontextu vybrané literatury vztahující se k této problematice. V praktické části jsou následně diskutovány metody a postupy využití ve výzkumu spolu s definicí konkrétních kategorií, které byly identifikovány na základě takto formulovaných strategií. Nakonec je přistoupeno k stěžejní analýze získaných dat a jejich interpretaci. Takto zpracovaný výzkum poskytl několik zásadních zjištění.

Pokud jde o výsledky výzkumu, pojem tvrdý přístup je většinou respondenty vnímán jako určitá míra důslednosti. Tvrdý přístup je spojován s přehnaným vyžadováním pravidel a byl vnímán spíše negativně, jeho vnímání je silně ovlivněno představou dogmatu a striktně vymezených pravidel. Jeden z respondentů vnímá prvek důslednosti jako formu pozitivně orientované tvrdosti.

Využití tvrdého přístupu při léčbě závislostí bylo často u respondentů spojováno s různými příklady aplikace tvrdého přístupu na výchovu dětí. Je zde shoda v nezbytnosti nastolení řádu a pravidel. Důležitost pravidel byla také zmíněna v souvislosti s upevněním postavení a autority terapeuta. Velká důležitost byla přisuzována správnému vysvětlování a následně pochopení všech pravidel.

Pokud jde o zdroj postoje terapeutů k tvrdému přístupu, všichni se shodují na ovlivnění více zdroji. U většiny se potvrzuje teorie, že jde o přebíraný model. To může mít neblahý vliv na jejich práci s klienty. Ideální se tedy v tomto případě jeví přijetí vyšší míry reflektivity, vyjetí ze zajetých kolejí a dialog, kdy je klient přijímán jako individualita.

Využití striktních pravidel v léčbě bylo popisováno tak, že rigidní výklad pravidel není ku prospěchu, ani nepřispívá jejich bezpečí. Spíše se jedná o nástroj, který slouží terapeutům k usnadnění jejich práce. Na druhou stranu při volbě vstřícného přístupu dochází hned ke dvojí konfrontaci. Terapeut si své rozhodnutí musí obhájit před komunitou i před některými členy týmu.

U využití odlišné míry direktivity u jednotlivých pacientů z výpovědí respondentů vyplývá, že je při uplatňování direktivity třeba zvažovat momentální potřeby, individualitu a problémy klienta a dále zkoumat jeho osobní a rodinnou historii.

Poslední a také hlavním výzkumnou otázkou bylo jak odborníci vnímají využití tzv. tvrdého přístupu v léčbě závislostí. Většinou respondenti odpovídali v tom smyslu, že chápou tvrdý přístup především jako přehnané lpění na dodržování stanovených pravidel bez možnosti diskuze. Pro většinu z nich je tento nástroj využívaný při léčbě závislosti spíše zastaralý a přiklání se k jiným přístupům. Pouze jeden z respondentů je toho názoru, že tvrdý přístup je při léčbě závislosti nezbytný. Ostatní respondenti se vyjadřovali v tom smyslu, že při své praxi raději s pacienty/klienty vedou diskuzi a snaží se je k dodržování stanovených pravidel přivést jiným způsobem – např. vysvětlováním a diskuzí.

Vzhledem k malému vzorku respondentů a ke skutečnosti, že v této práci vyvstala témata, která by bylo vhodné dále analyzovat a podrobit dalšímu výzkumu, bych rád na tyto podněty navázal a hlouběji je rozpracoval v diplomové práci. Bakalářskou práci je v tomto ohledu proto možné chápat jako první pokus o vyhodnocení situace v dané oblasti a zejména o pochopení, jakým způsobem pracovníci pobytových zařízení o problematice tvrdosti v léčbě

závislých přemýšlejí. Poznatky zde získané tedy mohou poskytnout určitá vodítka pro podrobnější a specificky zacílenou analýzu dané problematiky v budoucím výzkumu.

Klíčová slova:

terapeutická komunita - léčba závislostí - tvrdý přístup - pravidla - terapeutický přístup